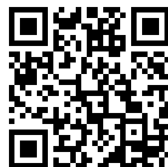
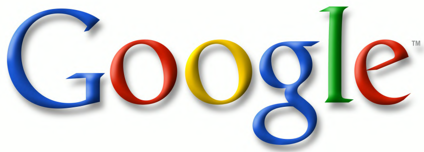

Den WelEdgeb. Heere J. F. Willems
uit achting en vriendschap.
. . Jonckbloet.

AANHANGSEL

OP DE SPROKE

VAN

BEATRIJS,

DOOR

DR. W. J. A. JONCKBLOET,
LID DER MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN.

AANHANGSEL

OP DE SPROKE

VAN

BEATRIJS,

DOOR

Dr. W. J. A. JONCKBLOET,
LID DER MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN.

'S GRAVENHAGE,
BIJ A. D. SCHINKEL.

1841.
WORDT UITGEGEVEN TE ROTTERDAM BIJ W. MESSCHERT.

Korten tijd na de uitgave der *Sproke van* BEATRIJS deelde mij de Heer J. F. WILLEMS, te Gent, mede, dat er van de sage, in die *Sproke* vervat, nog eene berijming bestond uit de tweede helft der XVIIe eeuw, voorkomende in een zeldzaam boekje, dat Zijn Ed. mij weldra, met de hem eigene welwillendheid, uit zijne boekerij ten gebruike afstond, mij tevens aansporende het resultaat eener vergelijking van beide gedichten als appendix op mijne *Sproke* uit te geven. Het is mij hoogst aangenaam thans te kunnen voldoen aan het verlangen van een man, wiens groote verdienste jegens zijne en onze oude letterkunde ook in Noord-Nederland dankbaar wordt gewaardeerd. Dat dit aanhangsel eerst nu, en zoo beknoptelijk, het licht ziet moet vooral worden toegeschreven aan eene tijdelijke opeenstapeling van anderen letterkundigen arbeid, waarvan ik binnen zeer korten tijd de resultaten hoop in het licht te geven.

Het boek, dat de latere berijming van onze *Sproke* bevat, is, ten jare 1659, te Antwerpen, bij JACOB MESENS,

op de Lombaerde veste, in het licht verschenen onder den tijtel van:

> *Tweede deel van de wonderbaere mirakelen vanden* H. Roosen-Crans, *in rym beschreven ende vyt-ghedrvct in fyne belden door* F. Petrus Vloers, *Predick-heer, ende Prefect van het Arts-broederschap.*

Een tweede tijtel, die den inhoud nader omschrijft, leest men aan het hoofd van het werk, luidende aldus:

> *Sonderlinghe gratien ende weldaeden bewesen van Godt-almachtigh den ghenen die devoot zijn tot den heylighen* Roosen-Crans *sijnder alder-heylighste Moeder ende altijdt Maghet* Maria.

Dit werkje bevat 21 verhalen, in alexandrijnsche verzen, beschrijvende elk een mirakel uitgewerkt door het vlijtig bidden van den roozenkrans; ieder verhaal is versierd met een gegraveerd plaatje door Lommelin. Wij laten hier de tafel dier verhalen volgen:

I. *Zee-slagh van Don Jan ghewonnen.*
II. *Seker vrouw bewaert van haer eyghen moordt.*
III. *Verlost uyt sonden van over-spel.*
IV. *Een moordenaer, twee iaeren begraven, bicht.*
V. *Een edele dochter gheloopen voor courtisaen, wonderlijck bekeert.*
VI. *Dry persoonen bewaert vande eeuwighe doodt.*
VII. *Religieuse uyt haer Clooster gheloopen, keert onsienelijck wederom.*
VIII. *Grooten sondaer in het uytersten bekeert.*
IX. *Een vrouwe-moordt van een Engel verhoet.*
X. *Seker vrouwe-moordt drymael mis-luckt.*
XI. *Een Edelman verlost uyt moorders handen.*
XII. *Dry devote ghesusters uyt den hemel ghekleet.*
XIII. *Twee devote dochters met roosen-croonen ghecroont.*
XIV. *Een schaep-herders dochterken in haer uytersten van Maria vertroost.*

XV. *Een ionghelinck ghetrouwt zijnde, bewaert sijn suy-verheydt.*

XVI. *Maria seer ghestoort zijnde op eenen Doctoor, bethoont hem met schoone ghelijckenissen de cracht des H. Roosen-crans.*

XVII. *Sekere Gravin wordt bewaert van haer selfs moort.*

XVIII. *Vijftigh iaer gheweest eenen land-looper, wordt bekeert.*

XIX. *Vele wonderlijcke vrome feyten ghedaen.*

XX. *Twee Pastoors gheslaeghen vande hande Godts.*

XXI. *Vele dorpen ghebrocht tot beternis van leven.*

Uit deze tafel blijkt reeds dat het VIIe verhaal met onze *Sproke* overeenkomst heeft, hetgeen wij nader zullen aantoonen.

Hoewel Pater Vloers zelf het verhaal van Beatrix voor het beste stuk uit de verzameling hield [1]), staat het nog verre beneden de oude *Sproke* door mij uitgegeven, zoo in conceptie als behandeling, en niet tegenstaande het in de Approbatie (gedagteekend Antwerpen 30 Augusti, 1659) heet, dat deze verhalen zijn « *beschreven seer net, ende in wel vloeyende versen*, » zoo kunnen wij echter gereedelijk met den dichter, of liever berijmer, zelven instemmen, als hij in de opdragt getuigt, dat zijne verzen « *met gheen wel-sprekentheyt, noch met gheen gratie van rijm-konst* » prijken, zoo als wij weldra uit eenige proefjes zullen zien.

Het verhaal van Beatrix bestaat uit 420 verzen, en komt in de hoofdzaak nagenoeg met onze *Sproke* overeen; het groote verschil bestaat daarin, dat Beatrijs, bij onzen dichter, zich de gunst van Maria verwerft door het bidden van

Die seven ghetiden van onser vrouwen, (vs. 470)

---

[1]) Hij begint het verhaal met de volgende regels:
Blijft Leser hier doch staen, dit is het fraeyst' van allen;
Soo verr' mijn oordeel streckt, 't sal u voor 't best bevallen.

en bij den Pater door het gestadig bidden van haren roozenkrans. —

Bij Vloers, even als bij onzen dichter, munt de non in den beginne uit, zoowel door hare schoonheid, als door haar onberispelijk gedrag. Van lieverlede schijnt zij, volgens de *Sproke*, in hevige liefde ontbrand te zijn voor eenen jongeling, die haar evenzeer beminde; en hoe sterk de magt der min is, waaraan niets kan wederstaan, zet onze dichter op den voorgrond (vs. 38 volgg.);

Hier omme en darfmen niet veronnen
Der nonnen, dat si niet en conste ontgaen
Der minnen, diese hilt gevaen (vs. 62).

Na eenen langen strijd, die uit hare gebeden, vs. 74 volgg. en vs. 205 volgg. blijkt, neemt zij het wanhoopig besluit met haren minnaar het kloosterleven te ontvlugten.

Hoe geheel anders bij Vloers: een *ionghe clerck* verleidde haar door geschenken, en kocht, als het ware, haren val; van hare liefde hier geen woord, enkel de *auri sacra fames*. Zij verlaat het klooster; maar

Eer sy noch dan bestont uyt 't clooster te gaen loopen,
En haere suyverheydt tot siel-verlies vercoopen;
Soo heeft sy op het lest (hoort eens een wonder werck)
Belast aen ons Liev'-Vrouw het cieren vande kerck.
Daer stondt een Marie-beldt op den autaer verheven,
Dat sy de sleutels heeft van 't sacristie ghegheven, enz.

In deze regels is reeds voorbereid hetgeen wij een paar verzen lager lezen; namelijk:

Het Marie-beldt dat heeft de sleutels aen-ghenomen,
Soo sy uyt 't clooster was, tot dat sy weer is komen;
En sy liep met den Clerck op eenen nacht stil door,
De kerck wirdt gheciereert al even-eens als voor.

Nogmaals wordt dit dienen van MARIA in de plaats der non een weinig verder verhaald, want, zegt VLOERS:

'T is weert noch eens verhaelt, onthoudt d'historie wel,
Dat het Maria was, al scheen 't Beatrix vel.

Bij den dichter der *Sproke* wordt in den beginne van de hulp van MARIA niet gewaagd, hetwelk den dichter een veel hooger standpunt in de kunst aanwijst, en hem meer bedrevenheid in de behandeling moet doen toekennen dan den Pater; daardoor immers wordt de lezer evenzeer als BEATRIJS zelve verrast, als hij eerst in het gesprek met de weduwe, vs. 585—614, verneemt dat de kosteres schijnbaar het klooster niet verlaten heeft en immer een toonbeeld van deugd is. Maar ook dan nog blijft de aandacht gespannen; want al vermoedt men ook de toedragt der zaak, eerst vs. 673 volgg. geeft een engel, die aan de berouwhebbende gedurende den slaap *in enen vysioen* verschijnt, daarvan de zekerheid. —Maar ook die uitlokking van de hulp van MARIA heeft in de *Sproke* geene plaats; zij hangt de sleutels voor het Mariabeeld om de eenvoudige reden, dat men ze spoedig mogt vinden, want niemand gaat dit beeld voorbij zonder een *Ave Maria* te zeggen en zijne oogen naar de Maagd op te slaan. (vs. 237—248.)

Het naïve verhaal van onzen dichter, van vs. 249 tot 424, met de eenvoudige schildering der natuur, met de beschrijving van het eergevoel en der schaamachtigheid onzer heldin, met die liefdeädemende gesprekken, ontbreekt bij VLOERS geheel en al. Hij tracht dit te vergoeden door het inlasschen eener episode van eenen monnik, die het plan gevormd had zijn klooster te verlaten en de vrijheid deelachtig te worden gelijk het volgeltje, dat hij voor het raam zijner cel zag rondfladderen; plotselings

komt een roofvogel, die het vrije diertje verslindt; waarop de monnik zeer logisch uitroept:

Och voghelken, had ghy in een gayool gheseten,
Gheen' kiecken-dief en soud' u hebben op-ghegeten;

Dit brengt hem tot het besluit zijn klooster niet te verlaten, want, vervolgt hij,

Ick vrees, dat ick als ghy, soo qualijck vaeren sou,
Veel beter dien' ick Godt, en minne ons Liev'-Vrou.
Heeft u den kiecken-dief soo listich wech ghegrepen,
Den duyvel vander hel is anders noch gheslepen;
Dien grooten sielen-dief heeft ander trecken noch,
Hy steekt vol slimmigheydt, vol valscheydt en bedroch.

Dit verhaal wordt aan het geheel geknoopt door de volgende regels:

'K en twijfel niet, oft had Beatrix dit ghelesen,
Daer had noyt sulck beworp in haer ghemoet gheresen. (!)

Weldra wordt van de scheiding der gelieven gewaagd, die wederom bij Vloers aan geheel onedele oorzaken wordt toegeschreven:

Den duyvel quamp den Clerck met ialousie aen-boort,
Dat 't wonder was, dat sy van hem niet wirdt vermoort.
Hy stack hem in den kop, dat sy haer had mis-draghen;
Van dees ontrouwigheydt bestondt hy haer te vraghen,
Waerom dat sy by nacht, ter-wijl hy lagh en sliep,
Met ander roffiaens haer selven dan verliep.
Dat sy geloochent heeft: sy wou 't met eedt verclaeren,
Dat sich den duyvel mocht terstondt veropenbaren,
En vueren haer ewegh nae 't diepste vande hel,
Soo sy eens had ghedaen met iemandt over-spel.
Hoort hier eens desen gast: hy was aen Godt verbonden,
En sy des niet-te-min; hy achten soo dees sonden
Dat s'haer vergeten had, en ontrouw hem ghedaen,
Dat 't luttel schouw, oft hy had sich aen haer mis-gaen.

Die wiste haer in 't eerst soo vriendelijck te streelen,
Daer veele giften by, 't quamp nu soo te krackeelen,
Die in haer clooster was so reyne suyvre maeght,
Dat hy haer als een hoer heeft van hem wech gheiaecht.

In de *Sproke* is de scheiding nog eenigzins te verontschuldigen, want alleen

Die aermoede maecte een ghesceet
Tusschen hen beiden, al waest hen leet. (vs. 425.)

Zij blijft met hare twee kinderen, van alles ontbloot, achter; gewend aan het kloosterleven is zij niet in staat haar levensonderhoud te verdienen, en evenwel hare kinderen schreijen om brood! Er blijft haar dus niets over dan *te winnen met haren lichame gelt;* want, zegt zij,

« In mach in ghere wise
Mijn kinder niet begheven. »

Men ziet, onze Spreker vindt nog altijd eene lichtstreep te midden der schaduwpartijen in de figuur van Beatrijs, welke lichtpunten juist daardoor te heerlijker uitkomen. Daarnaar heeft Pater Vloers nimmer gestreefd; zijne Beatrix staat op een veel lager zedelijken trap. Bij hem leest men van geene kinderen, en de eenige reden waarom zij haar eerste denkbeeld, om naar het klooster terug te keeren, opgeeft, is schaamte:

Sy nam dan 't ambacht aen voor courtisaen te loopen.

Terwijl zij evenwel,

Daer sy gauw van de handt fraey spelde met de naelt,
Had lichtelijck den kost met eeren achter-haelt.

Nadat zij vijftien jaar aldus heeft voortgeleefd krijgt zij berouw en keert naar het klooster terug; dàar vraagt zij aan de portierster

Oft s'had een Religieus Beatrix wel ghekent.

Deze bantwoordt zulks bevestigend, voegt er eene schildering bij der deugden van de gewaande BEATRIX, en noodigt de vraagster uit later terug te komen, daar de kloosterlingen zich ter kerke hadden begeven. Dit durfde BEATRIX echter niet, en besloot haar bedrijf weder ter hand te nemen, toen MARIA haar verscheen, in diezelfde gedaante,

Ghelijck s'op den Autaer in houdt stondt uyt-ghesneden,

en haar dus vrij *cavalièrement* toesprak:

«Wel dochter waer nae toe?
U hoerdery ben ick, en mijnen Soon langh moe.
Daerom en peyst niet eens van meer de hoer te spelen,
Oft inder eeuwigheydt soud' ghy die plicht bequelen.
'K heb t'uwer eere wil de kostery bedint,
Met dat ghy hebt ghestaech den *Roosen-crans* bemint.
Keert weer nae 't clooster toe, en pijnt-me niet te beyen,
En gaet met goedt berouw u tot de bicht bereyen;
Bedient u ampt als voor, ghelijck ghy sijt ghewent,
Want al u hoerdery is 't Clooster onbekent.»

Zij keerde daarop ongemerkt in het klooster terug, had berouw en deed boete, waarop

Sy heeft haer leven self met eyghen handt beschreven.

Na eene reeks moralisatien ter eere der H. Maagd en van den Roosen-crans eindigt daar mede het verhaal. — Ook hier verwijzen wij ter vergelijking naar onze *Sproke* van vs. 483, waar de periode van berouw aanvangt, tot aan het einde, waaruit wederom blijkt hoezeer de latere bearbeider bij den vroegeren terug staat.

Als de bronnen, waaruit VLOERS zijn verhaal geput heeft, geeft hij op: ALANUS REDIVIVUS, Cap. 25. Serm. 1. p. 4, n°. 9. — CARTAGENA, tom. 3, lib. 19, § 46. ex. Jan. Hecost. Lib. Exemp. B. M. V.

Van Alanus de Rupe Redivivus is mij, niet tegenstaande er ten minsten drie uitgaven van bestaan (verg. Scriptores Ordinis Praedicatorum, f°, Paris. 1719, Tom. 1, pag. 851[a].), geen exemplaar ter hand gekomen. Wat Joan. de Carthagena aangaat, zijn verhaal schijnt uit een middeneeuwsch schrijver uit het begin der XIII[e]. eeuw geput. Immers in Caesarii *Cisterciensis monachi in Heisterbacho*, *Dialogus miraculorum* (Coloniae, 1481, ex typogr. Johannes Koelhoff), *Distinctinctio Septima*, *Cap.* XXXV, leest men:

« In monasterio quodam sanctimonialium, cuius nomen ignoro, *ante non multos annos*, virgo quedam degebat nomine Beatrix. Erat enim corpore speciosa, mente devota, et in obsequio Dei genitricis ferventissima. Quotiens illi speciales orationes sive venias secretius offerre potuit, pro maximis deliciis reputavit. Facta vero custos, hec egit tanto devotius quanto liberius. Quam clericus quidam videns et concupiscens procari cepit. Illa verba luxurie spernente, isto importunius instante, serpens antiquus tam vehementer pectus eius succendit, ut flammam amoris ferre non possit. Accedens vero ad altare Beate Virginis, patrone oratorii, sic ait: Domina, quanto devocius potui servivi tibi, ecce claves tuas tibi resigno; tentationes carnis sustinere diutius non valeo. Positisque super altare clavibus, clam secuta est clericum. Quam cum miser ille corrupisset post dies paucos abiecit. Illa cum non haberet unde viveret, et ad claustrum redire erubesceret, facta est meretrix. In quo vicio cum publice quindecim annos transegisset, die quadam, in habitu seculari, ad portam venit monasterii. Que cum dixisset portario: nosti Beatricem quandoque huius oratorii custodem? respondit: optime novi. Est enim proba ac sancta,

et sine querela, ab infancia usque ad hanc diem in hoc monasterio conversata. — Illa verba hominis notans, sed non intelligens, dum abire vellet, mater misericordie, in effigie nota, ei apparens, ait. Ego per quindecim annos absentie tue officium tuum supplevi. Revertere nunc in locum tuum, et penitentiam age, quia nullus hominum novit exessum tum. In forma siquidem et habitu illius Dei genitrix vices egerat custodie. Que mox ingressa, quamdiu vixit gratias egit, per confessionem circa se gesta manifestans. »

Dit verhaal schijnt mede als de bron van onze *Sproke* te moeten worden aangemerkt.

Hoogst opmerkelijk zijn de woorden: *ante non multos annos* (welke Carthaghena, die overigens de bovenstaande plaats van Caesarius letterlijk heeft overgeschreven [1]), verandert in *ante multos annos*), die ons ongeveer den tijd aangeven waarin ons verhaal zijnen oorsprong nam, daar het bekend is dat Caesarius bovengemeld werk voleindigde ten jare 1222 (verg. Fabricius. Bibl. Lat. med. et inf. aetat., 4o. Tom. I. pag. 319).

Uit de eerste woorden van Caesarius mag men veronderstellen dat hij een klooster bedoelde in den omtrek zijner woonplaats, althans niet in den vreemde gelegen, zoodat men kan aannemen dat de Sage, die in onze *Sproke* behandeld wordt, in Duitschland te huis behoort, daar Caesarius het klooster *Heisterbach* bewoonde, gelegen in den omtrek der stad *Königswinter*, niet verre van den Rijn, terwijl hij zijne jongelingsjaren in

[1]) Zie zijn werk: De religionis Christ. arcanis Homiliae sacrae, caet. (Antverpiae fo: 1622). Tom. III, De mirandis Deiparae Virginis, Lib. 19, § 46, pag. 382b—383a.

zijne geboorteplaats Keulen had doorgebragt 1). Dit schijnt ook de gedachte geweest te zijn van Pater Vloers, die in het *kort begrip van het sevenste verhael* uitdrukkelijk als woonplaats van Beatrix *een seker clooster van Duytsch-landt* aanwijst.

In het Maandwerk de gids, jaargang 1841, n°. 7, komt, bl. 334—339, eene recensie der *Sproke van* Beatrijs voor. Wij danken den kundigen Recensent voor zijne heusche beoordeeling, toevoegselen en teregtwijzingen, doch meenen deze gelegenheid niet te mogen laten voorbijgaan zonder eenige bedenkingen te opperen tegen sommige daar gemaakte aanmerkingen.

1°. Recens. heeft in het gedicht niets aangetroffen, dat, naar zijn oordeel, een' hoogeren ouderdom dan het begin der 14e eeuw aanduiden zou. Ik heb in de inleiding, bl. VI, beweerd het tot de 13e eeuw te mogen opvoeren, en vermeen dit nog, op de volgende gronden. Vooreerst: het valt reeds bij den eersten opslag in het oog, dat de verzen, waarin de *Sproke* is vervat, over het algemeen korter zijn dan die, welke in later tijd werden gedicht, hetgeen reeds voor eenen hoogeren ouderdom pleit [verg. F. A. Snellaert, Verhandeling over de Neder. dichtk., bl. 30 en 50.]. Wordt er hier en daar eenigzins van die kortheid afgeweken, dan mag men dit gedeel-

1) Vergelijk het belangrijk artikel, *Das Kloster Heisterbach und der Mönch Cäsarius, eine historische Darstellung*, in het werk van Montanus: Die Vorzeit der Länder Cleve-Mark, Jülich-Berg und Westphalen. I. S. 151—172.

telijk op rekening schrijven van den afschrijver uit de XIV eeuw, waarvan er geen zijne eer schijnt gesteld te hebben in diplomatische naauwkeurigheid. — Ten anderen komen er eenige woorden in voor, die ik alleen bij schrijvers uit de XIII eeuw ontmoet; als *blye*, dat alleen bij Stoke wordt gevonden, en *reven*, waarvan ik slechts nog twee voorbeelden weet, en wel bij Herbort von Fritslar in zijn Liet von Troye, vs. 757 en 9745 (verg. aldaar bl. 228). Herbort schreef mede in het begin der XIII eeuw (zie de inleiding op zijn werk van G. K. Frömman, S. XIII.)

De oude vorm *twien*, die tweemaal in onze *Sproke* voortkomt (vs. 313, 764), wordt ook bij geene latere schrijvers gevonden.

Misschien pleit het *herberghe bidden doer ghenade* (vs. 564) mede voor de hoogere oudheid, daar in de XIV eeuw de herbergen, waar men voor geld zijn intrek kon nemen, reeds vrij algemeen waren, als ons uit een aantal voorbeelden bij Velthem blijkt [verg. ook van Wyn, Hist. Avondstonden II, bl. 56.].

Hoogst waarschijnlijk is het ook, dat de *Sproke* nog in dezelfde eeuw gedicht zij, waarin het verhaal bekend werd waarop zij gebouwd is (zie bladz. 12), [1]) terwijl de smaak voor die soort van gedichten zeker zal bestaan hebbebben in een tijdperk toen ook Maerlant aanleiding vond tot het vervaardigen van zijn dichtstuk ter eere van de H. Maagd (verg. de inleiding op Beatrijs bl. VI).

2°. Recensent betwijfelt bl. 337—338 het gewigt van de in het nederduitsch vertaalde fransche romans ter ver-

---

[1]) Tegen dezen ouderdom strijdt ook niet vs. 846, daar de uurwerken op de torens reeds op het einde der X°. eeuw bekend waren; verg. het opstel van G. J. Avontroodt in het Belg. Museum IV, bl. 219.

klaring van zeden en gewoonten in Nederland. Deze aanmerking heeft eenen schijn van waarheid; maar aan den eenen kant komt een aantal dier bijzonderheden overeen met die, welke wij in oorspronkelijke nederduitsche stukken lezen, terwijl anderen op verschillende wijzen worden bevestigd, waardoor wij *a priori* reeds tot het geheel mogen besluiten; en daarenboven, zoo de vertalers hun uitheemsch voorbeeld al niet « *geheel in Nederlandsche vormen overbragten*, » de meeste stukken, die ik in de gelegenheid was te vergelijken, bewijzen ten duidelijkste dat zij meer *navolgingen* dan eigenlijk gezegde *vertalingen* hebben geleverd. — De reden, waarom ik hier en daar mij met Hoogduitsche gedichten heb moeten behelpen, heb ik in de inleiding bl. XII opgegeven.

3°. Het bijv. naamw. *smal* had oudtijds zoowel in het vrouwelijk als onzijdig geslacht, hoezeer Rec. zulks moge betwijfelen, *smale*. Bij de reeds door ons aangehaalde voorbeelden zouden wij er honderd anderen kunnen voegen, maar bepalen ons juist daarom slechts tot één; in de LXIV Fabel, bij Clignett Bijdr. bl. 358, zegt de hond:

Ontgaet mi tgrote, ic neme *tsmale*,
Emmer vullic mine male.

4°. Op bl. 47 heb ik onder anderen eene plaats uit eene Dissert. van Ducange op Joinville aangehaald om te bewijzen dat de ridders soms maar ééne spoor droegen. Recens. meent dat de bij Ducange aangehaalde woorden *uns espérons — qui sont [illegible]achez* niets bewijzen. Het andere door mij aangehaalde voorbeeld gaat hij met stilzwijgen voorbij; en men moet wel in het oog houden dat de oude taal bij Ducange dikwijls zeer is verbroddelt (zie van Wyn Aanteek. op Heelu, bl. 155). Dat *uns espérons*, *un éperon*, zou beteekenen *een paar sporen*

is, zoo ver ik weet, door geen voorbeeld te bevestigen, en komt mij voor tegen den aard der fransche taal te strijden die in zoodanig geval steeds het meervoud gebruikt; de etymologie (zie b. v. MÉNAGE) laat dit evenmin toe. — Voor als nog meen ik in dezen met DACIER te mogen zeggen: *mon opinion subsiste.*

[illegible] in een poort [illegible]
[illegible] fecer [illegible] annis
[illegible] 630